

Uvajanje nosljivih kamer v policijske postopke: vloga nadzora »od spodaj navzgor«

Primož Novak, Igor Bernik, Anže Mihelič

Namen prispevka:

Namen prispevka je preučiti vlogo t. i. nadzora »od spodaj navzgor«, ki ga v prispevku imenujemo *podzor*. Omenjen koncept bo v raziskovalnem modelu postavljen ob bok klasičnemu nadzoru (oz. nadzoru »od zgoraj navzdol«). S tem bomo ugotavljali: (1) ali sta odnos do podzora in nadzora povezana z odnosom do nosljivih kamer v policijskih postopkih in (2) kateri dejavniki so povezani z odnosom do podzora in nadzora ter ali so enaki dejavniki povezani tako z nadzorom kot tudi podzorom.

Metode:

Za odgovor na raziskovalni vprašanj smo izvedli spletno anketo v slovenskem jeziku. Anketo smo širili na družbenem omrežju Facebook ($n = 249$). Vzorec ter pridobljene podatke smo prikazali z opisno statistiko, raziskovalni model pa smo testirali s korelacijsko analizo.

Ugotovitve:

Rezultati raziskave so dvoplastni. Prvič, kažejo na to, da sta tako odnos do podzora kot tudi nadzora povezana z odnosom do nosljivih kamer. Drugič, nadzora in podzora ni mogoče napovedovati z enakimi dejavniki. Korelacijska analiza namreč kaže, da so z odnosom do nadzora povezani vsi predvideni dejavniki, medtem ko je z odnosom do podzora (negativno) povezana le zaznana legitimnost policije.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Raziskava je lahko v podporo raziskavam pri nadaljnjem merjenju odnosa do podzora. Prihodnjim raziskavam lahko pripomore tudi ugotovitev, da se morajo pri ugotavljanju povezav dejavnikov z odnosom do podzora uporabiti različni dejavniki od tistih, ki so povezani z nadzorom. Glavna omejitev raziskave je način vzorčenja, ki ne omogoča posploševanja rezultatov na populacijo ter načina izbire dejavnikov, ki so povezani z odnosoma do nadzora in podzora.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Prvič, po našem vedenju gre za prvo kvantitativno raziskavo o podzoru v Sloveniji oziroma merjenja odnosa javnosti do le-tega. Drugič, gre za eno izmed prvih raziskav, ki je merila podzor v odnosu do nosljivih kamer, torej kako je odnos javnosti do podzora povezan z odnosom javnosti do nosljivih kamer.

Ključne besede: nadzor, podzor, policijska pooblastila, uvajanje novih tehnologij, nosljive kamere

UDC: 351.741

Introduction of body-worn cameras to police procedures: The role of sousveillance

Purpose:

The purpose of this paper is to examine the role of *sousveillance*, i.e., bottom-up surveillance. The concept of sousveillance will be compared to classic surveillance (or top-down surveillance). This research will determine: (1) whether the sousveillance and surveillance attitudes are related to the attitude towards police body-worn cameras and (2) which factors are associated with the sousveillance and surveillance attitudes and whether the same factors are associated with both mentioned concepts.

Design/Methods/Approach:

To answer the research questions, we conducted an online survey in the Slovenian language. The survey was distributed on the social network Facebook ($n = 249$). The sample and the obtained data were presented with descriptive statistics, and the research model was tested by correlation analysis.

Findings:

The results of the research are twofold. First, they suggest that both attitudes toward sousveillance and surveillance are related to attitudes toward police body-worn cameras. Second, attitudes toward sousveillance and surveillance cannot be predicted by the same factors. The correlation analysis indicates that all predictor factors are correlated to the attitude towards surveillance, while only the perceived legitimacy of the police is (negatively) correlated to the attitude towards sousveillance.

Research Limitations/Implications:

This research can support future studies in measuring attitudes toward sousveillance. The finding that different factors from those related to control must be used to determine the links between factors and attitudes towards control may also help future research. The main limitations of this study are sampling, which does not allow the generalization of the results to the population, and selection method of factors related to the attitudes towards control and surveillance.

Originality/Value:

First, to the best of our knowledge, this is the first quantitative research on sousveillance in Slovenia. Second, this is one of the first studies that measured sousveillance concerning police body-worn cameras, i.e., how the public's attitude towards sousveillance is related to the public's attitude towards body-worn cameras.

Keywords: surveillance, sousveillance, police powers, introduction of new technologies, body-worn cameras

UDC: 351.741

1 UVOD

Z razvojem tehnologije se spreminja tudi način delovanja policije. V zadnjih dveh desetletjih se je zgodil preskok na področju tehnologije, ki se vse bolj odraža tudi na vse večji uporabi tehnologij v policijski dejavnosti. Z razvojem tehnologij in družbe nasploh se je povečal tudi (predvsem digitalni) nadzor. Ena izmed novejših oblik nadzora so tako imenovane nosljive kamere (ang. *body-worn cameras*). Gre za manjše kamere, ki se nosijo na trupu policistk in policistov kot del policijske uniforme in beležijo video in avdio posnetke policijskih postopkov (Sousa et al., 2015). Poleg nadzora se je z razvojem tehnologij in novih medijev oblikoval koncept nadzorovanja *„od spodaj navzgor“* (ang. *sousveillance*), torej nadzor nad nadzorniki. Je nadzor, ki ne izhaja iz institucij avtoritete (policija ali država), ampak ga lahko izvaja posameznik ali javnost (Mann et al., 2003). Gre za nadzor, čigar pomembnost se izraža v njegovi vlogi protiuteži nadzoru institucij in v tem, da daje posamezniku moč v boju proti morebitni korupciji in zlorabam sistema s strani institucij (Mann in Ferenbok, 2013).

Raziskave, ki so preučevale odnos do uporabe podobne videonadzorne tehnologije, kot sta množični nadzor (CCTV) (Sousa in Madensen, 2016; Zohair, 2018; Wu et al., 2017) in uporaba brezpilotnih letal (Heen et al., 2018), so ugotovile, da imajo ljudje največ pomislekov glede zmanjšane zasebnosti in učinkovitosti teh sistemov. Čeprav gre za podobno nadzorstveno tehnologijo, obstaja razlika med zgoraj omenjenima sistemoma in nosljivimi kamerami. V primeru nosljivih kamer je v veliko primerih javnost tista, ki predlaga uporabo nosljivih kamer (Paulsen, 2016). Raziskave nakazujejo, da uporaba nosljivih kamer po mnenju javnosti zvišuje raven transparentnosti postopka v policijo, znižuje uporabo sile in zvišuje zaupanje vanjo in njene postopke (Crow et al., 2017; Demir, 2019; Sousa et al., 2018). Glede uvedbe nosljivih kamer in mnenja policije so raziskave odkrile tako strinjanje z uvedbo (Jennings et al., 2014) kot tudi pomisleke glede njihove učinkovitosti v dvigu zaupanja v policijo (Smykla et al., 2016). Javnost je namreč do novih sistemov nadzora nezaupljiva, če namen njihove uporabe in zbiratelj podatkov nista transparentna (Oulasvirta et al., 2014).

Uvajanje nosljivih kamer v policijske postopke prinaša pozitivne in negativne učinke. Glede uveljavitve novih sistemov za nadzor (ne pa tudi nosljivih kamer) se je veliko raziskav ukvarjalo z dejavniki, kot so: spoštovanje države posameznikove zasebnosti (Heen et al., 2018), legitimnost policije (Crow et al., 2017; Rosenbaum et al., 2015), učinkovitost sistemov nadzora (Budak et al., 2013), skrb pred zlorabo osebnih podatkov (Budak et al., 2013), zlorabo sistemov s strani vlade (Mamonov in Koufaris, 2016; Nam, 2019) in zaupanje v postopke za zagotavljanje zasebnosti (Budak et al., 2013). Po našem najboljšem vedenju se do zdaj še nobena raziskava ni osredotočala na nadzorovanje *„od spodaj navzgor“*. V prispevku bomo tako merili odnos do podzora, kar gre v našem primeru za prvenstveno raziskavo. Prav tako

ni mogoče zaslediti raziskave, ki bi preučevala vlogo odnosa nadzora *od spodaj navzgor* in odnosa do nadzora v odnosu do nosljivih kamer.

V pričujočem prispevku bomo naslovili identificirane raziskovalne vrzeli in ugotavljali: 1) ali sta odnos do podzora in nadzora povezana z odnosom do nosljivih kamer v policijskih postopkih ter 2) kateri dejavniki so povezani s stališči državljanov do klasičnega nadzora in nadzora *od spodaj navzgor*. V okviru prvega raziskovalnega vprašanja bomo preverili povezavo med stopnjo odnosa do podzora in kakšno vlogo ima le-ta do odnosa do nosljivih kamer. Nadaljnje bomo preverili, v kakšni povezavi je odnos do nadzora z odnosom do nosljivih kamer. Z drugim raziskovalnim vprašanjem bomo ugotovili, kateri dejavniki so povezani z odnosom do podzora in nadzora ter ali so ti dejavniki v obeh primerih isti.

2 NOSLJIVE KAMERE

Kamere v policijskem poklicu niso nekaj novega. Javnost se je srečala s snemanjem (delov) policijskih postopkov skozi televizijsko oddajo *Cops*, ki se je prvič predvajala leta 1989 in je bila na sporedu vse do leta 2020 (Andreeva, 2020). Ameriška in tudi javnost drugje po svetu je seznanjena s policijskim delom na video posnetkih, vendar je šlo v primeru televizijskih oddaj le za televizijske oddaje, kar pomeni, da so lahko sami odločali, kateri deli postopkov in kateri postopki bodo snemani. Ker je tehnologija za snemanje video posnetkov dovolj napredovala, da je omogočala kompaktnejše naprave, ki bi se lahko prilegale na armaturno ploščo patrolnega avtomobila, ne da bi bistveno posegale v običajne odgovornosti, so policijske službe začele sprejemati kamere na nadzornih ploščah (ang. *dashcam*) (Katz et al., 2014). Zaradi učinkovitosti teh kamer pri zagotavljanju varnosti in odgovornosti policistov so jih v zadnjih desetletjih sprejeli in začeli uporabljati v vse več policijskih organizacijah po svetu (Katz et al., 2014). Nosljive kamere so v policiji nekoliko novejše in segajo v začetek 21. stoletja, ko so jih med prvimi uvedli v Avstraliji in Veliki Britaniji. Slovenska policija je sicer že nekaj let opremljena z nosljivimi kamerami, vendar je njihova uporaba prostovoljna.

Nosljive kamere ponujajo več potencialnih prednosti. Ugotovitve nakazujejo, da se z nosljivimi kamerami poveča produktivnost policistov, zmanjša se število pritožb zoper delo policistov, prisotnost posnetkov nosljivih kamer pa tudi pospeši obdelavo primerov družinskega nasilja (Crow et al., 2017; Katz et al., 2014; Sousa et al., 2015). Rezultati nakazujejo na pozitiven odnos javnosti do nosljivih kamer (Crow et al., 2017; Demir, 2019; Sousa et al., 2015). Na splošno ljudje menijo, da bodo zaradi nosljivih kamer policisti v postopkih bolj spoštljivi, da bodo nosljive kamere zmanjšale uporabo čezmerne sile in drugih oblik zlorabe policije, da bodo nosljive kamere izboljšale zbiranje dokazov v kazenskih postopkih, ter da se bodo državljani obnašali bolj spoštljivo do policistov (Crow et al., 2017; Demir, 2019; Sousa et al., 2015).

Medtem ko javnost v nosljivih kamerah vidi nekaj dobrodošlega in že skoraj nujnega, pa so mnenja policistov bolj deljena. Raziskave kažejo, da policistom nosljive kamere ne bi bile v napoto pri delu in zaznavajo potencialne koristi nosljivih kamer, predvsem pri pozitivnih spremembah v vedenju državljanov, lastnega vedenja in vedenja policijskih kolegov (Jennings et al., 2014). Medtem

pa policisti zaznavajo tudi negativne posledice. Policijski vodje verjamejo, da bodo nosljive kamere vplivale na odločitve policistov o uporabi potrebne sile pri srečanjih z državljani, predvsem, da jo bo policija nerada uporabila. Prav tako menijo, da velja podpora nosljivih kamer javnosti iskati v nezaupanju družbe v policijo, izkazujejo strah pred objavami posnetkov v medijih in izražajo skrb za zasebnost, učinkovitost in varnost policistov (Smykla et al., 2016). Tu velja posebej izpostaviti prevencijo napadov na policiste, saj raziskave kažejo, da nosljive kamere lahko tudi povečajo napade na njih (Ariel et al., 2016). Poleg omenjenega policisti izražajo tudi zaskrbljenost, da bi bil videoposnetek uporabljen proti njim (Katz et al., 2014).

3 SPLOŠNO O NADZORU

Angleška beseda *surveillance* (nadzor) izhaja iz francoskih besed »sur« (zgoraj) in »veiller« (gledati). Običajno (čeprav ne nujno) nadzorne kamere gledajo navzdol, tako fizično (z višjih pozicij) kot tudi hierarhično: šefi, ki opazujejo zaposlene, policija, ki nadzoruje državljane, trgovci, ki snemajo svoje stranke, in še bi lahko naštevali (Mann, 2015). Eden izmed najbolj znanih sistemov stalnega nadzora, ki bi lahko sodil za primerjavo sistemu stalnega nadzora, je sistem panoptikona. Panoptikon je določil sistem opazovanja, v katerem so lahko ljudje pod nadzorom, ne da bi vedeli, ali jih kdo dejansko opazuje. Bentham je takšno arhitekturo predlagal za uporabo v zaporih, šolah, bolnišnicah in na delovnih mestih (Mann et al., 2003). Čeprav se koncept panoptikona v njegovi izvorni ideji ni popolnoma uresničil, bi bilo nepravilno trditi, da njemu podobni sistemi ne obstajajo. Oblike vseprisotnega nadzora je lahko najmanj zaznati v vidni obliki sistema CCTV (ang. *closed circuit television*) (Zohair, 2018) ali pa v nevidni obliki družbenega nadzora in družbenega nadzora prek interneta (Suhaimi et al., 2018).

Vprašanja, povezana z zasebnostjo in nadzorom, postajajo tudi vse bolj pomembna politična vprašanja. Razvijajo se nove in na tehnologiji temelječe nadzorne prakse, da izpolnjujejo zahteve po varnosti, učinkovitosti in usklajenosti v družbi, hkrati pa prinašajo tudi nekatere grožnje (Budak et al., 2013). Številni ljudje postajajo vse bolj zaskrbljeni zaradi širjenja nadzora (Budak et al., 2013). Ljudje sprejmejo nadzor takrat, ko ga vidijo kot legitimnega, nujnega in ko je zagotovljena njegova preglednost (Nam, 2019; Oulasvirta et al., 2014). Izpostavljenost negativnim informacijam o nadzoru pa povzroča večjo zaskrbljenost glede vdorov v zasebnost. Poleg omenjenega lahko takšne informacije sprožijo nekakšno družbeno vdanost v usodo (Mamonov in Koufari, 2016).

3.1 Koncept nadzora »od spodaj navzgor«

Nadzor pa nikakor ni nujno le enosmeren. Tako je vzniknil koncept nadzora od *spodaj navzgor* – *sousveillance* (Mann, 2015; Mann et al., 2003; Mann in Ferenbok, 2013). Angleška beseda *sousveillance* izhaja iz francoskih besed »sous«, kar pomeni »pod« in »veille« kar pomeni »gledati«. V grobem bi tako *sousveillance* lahko prevedli kot *podzor*. Izraz, ki ga bomo uporabljali v nadaljevanju. Podzor vključuje

zamisel o transparentnosti kot protiutež proti koncentrirani moči v rokah nadzornikov (Fernback, 2013). Mann (2005) tudi pravi, da refleksionizem postane podzor, ko ga uporabimo za posameznike, ki uporabljajo orodja za opazovanje organizacijskega opazovalca. Podzor se osredotoča na izboljšanje sposobnosti ljudi za dostop in zbiranje podatkov o svojem nadzoru in za nevtralizacijo nadzora (Mann, 2005; Mann et al., 2003). Podzor torej lahko postane potencialno pomembna politična sila, ki lahko izzove in uravnovesi hinavščino in korupcijo, ki sta sicer lastni družbi, kjer obstaja le nadzor (Mann in Ferenbok, 2013). Podzor običajno vključuje majhne tehnologije, osredotočene na osebe, medtem ko je nadzor po navadi arhitekturni ali okoljski (kamere v ali na arhitekturi ali okolju okoli nas). Podzor se ne omejuje nujno na državljane, ki fotografirajo policijo, ali kupce, ki fotografirajo prodajalce itd. O podzoru lahko govorimo tudi, ko je ena nadzorna kamera lahko usmerjena na drugo, podobno kot lahko ena oseba lahko nadzira drugo. Podzor torej širi paleto možnosti nadzora v več smeri, ne le od zgoraj navzdol, ampak tudi spodaj navzgor in horizontalno (Mann, 2015).

3.2 Podzor v dobi novih medijev

Z razvojem tehnologije se razvija tudi potencial za podzor (Mann in Ferenbok, 2013), saj so vrhunske snemalne kamere že skoraj v vsakem žepu. Poleg snemanja policistov (Mann et al., 2003; Mohler, 2017) ali izgredov (Reilly, 2015) pa se je digitaliziral tudi horizontalni nadzor (npr. sosed opazuje sosedu). Podzor in horizontalni nadzor, ki je tudi prav tako oblika podzora, sta se preselila na svetovni splet, predvsem na družbena omrežja (Fernback, 2013; Hermida in Hernández-Santaolalla, 2018). Družbena omrežja, kot so *Twitter*, *Facebook*, *Youtube*, so lahko uporabljena tudi za širjenje pridobljenih video posnetkov, na primer policije (Hermida in Hernández-Santaolalla, 2018; Reilly, 2015) ali pa lahko služijo tudi kot sredstvo za video aktivizem in neodvisno medijsko poročanje kot protiutež poročanju osrednjih medijev (Hermida in Hernández-Santaolalla, 2018).

S pojavom družbenih omrežij in razvojem pametnih telefonov se je razvil tudi nekakšen paradoksn nadzor, ki je v svoji zasnovi horizontalni nadzor. Pravzaprav so orodja in naprave za izvajanje vertikalnega in horizontalnega nadzora natanko tista, ki omogočajo pooblaščenecem in večjim internetnim korporacijam, da dosežejo še večji nadzor nad informacijami uporabnikov, vse do najmanjših podrobnosti, v tem primeru gre za tako imenovani »*dataveillance*« (Hermida in Hernández-Santaolalla, 2020). Državljeni zdaj ne postanejo samo vohuni samih sebe in s tem olajšajo delo zainteresiranim za njihove podatke, ampak tudi pustijo digitalni odtis, ki omogoča dostop do njihove zasebnosti in nenehno sledenje. Družbena omrežja in naprave, kot so mobilni telefoni, imajo normalizirane oblike horizontalnega nadzora, ki so jih državljani začeli sprejemati kot normo (Hermida in Hernández-Santaolalla, 2020) in ki lahko poskrbi za družbeno pokorščino s pomočjo »spletnega sramotenja« (Suhaimi et al., 2018). Kljub temu je raziskava pokazala, da so zaskrbljenost zaradi odsotnosti zasebnosti in nadzora ter neprimerne ali nadležne vsebine nekakšno nujno zlo oziroma vredna žrtvovanja za sodelovanje na družbenih omrežjih (Hermida in Hernández-Santaolalla, 2020).

3.3 Podzor policije

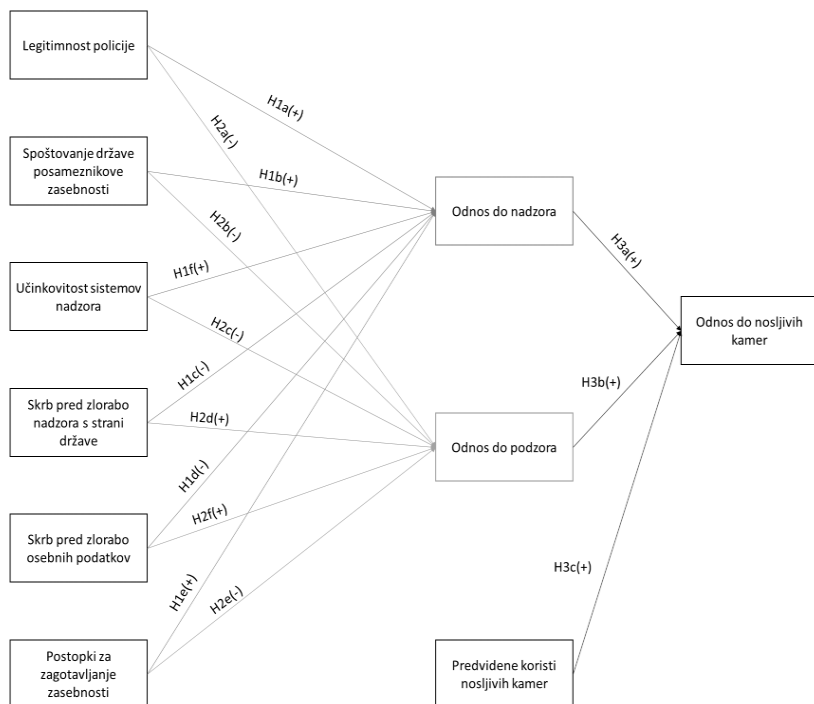
Za svoje uspešno delovanje potrebuje policija zaupanje javnosti in biti v njenih očeh legitimna (Crow et al., 2017; Heen et al., 2018; Rosenbaum et al., 2015). Zaradi pomanjkanja legitimnosti se razvije potreba po podzoru (Mann in Ferenbok, 2013; Mohler, 2017). Zaradi dejstva, da se ljudje, ko ocenjujejo delo policijo, osredotočajo bolj na to, kako ravna jo z ljudmi kot o tem, kako dobro opravljajo svoje delo, so medijsko odmevni primeri, povezani z uporabo strelnega orožja in sile (Mohler, 2017; Paulsen, 2016), vplivali na razvoj podzora in težnje po uporabi le-tega na policiji.

Zaradi pritiska javnosti in strahu pred medijsko gonjo se začne policija zaradi večje prisotnosti kamer in fotoaparátov ukvarjati s kameram prilagojenim policijskim delom (ang. *camera-friendly policing*) (Sandhu, 2016). Fotoaparátom prijazen policijski nadzor predstavlja vrsto prilagoditev, ki jih policist naredi vključno z govorom, telesno nego in govorico telesa, da bi nadzoroval, kako jih bodo zaznali fotografi in gledalci posnetih posnetkov (Sandhu, 2016). Sandhu tudi identificira dva morebitna cilja, zakaj različni aktivisti želijo, da ljudje snemajo policijo pri delu. Prvič, širjenje slik kršitev policistov bo sprožilo kritične razprave o policiji, ki lahko, če spodbujajo aktivizem in politično delovanje, izboljšajo vedenje, usposabljanje in politiko policije. Drugič, aktivisti upajo, da bo zavedanje policistov, da so pod nadzorom, pripeljalo k izboljšanju njihovega vedenja. Podzor naj bi torej imel nekakšen disciplinski učinek na policijo (Sandhu, 2016).

4 RAZISKOVALNI MODEL

Ker v obstoječi literaturi ni mogoče zaslediti empiričnih raziskav, ki bi preučevale vlogo podzora do odnosa do nosljivih kamer v policijskih postopkih, smo poleg odnosa do nadzora v povezavi z odnosom do nosljivih kamer v raziskavo vključili tudi odnos javnosti do koncepta podzora in odnosa tega do nosljivih kamer. Tako bomo odgovorili na vprašanje odnosa do podzora v povezavi z odnosom do nosljivih kamer in vprašanje, kakšen je trenutni odnos javnosti do podzora. Za odgovore na raziskovalna vprašanja smo oblikovali raziskovalni model (slika 1), ki ga utemeljujemo v nadaljevanju.

Slika 1:
Vizualna
predstavitev
raziskovalnega
modela.



Bolj, ko so ljudje zaskrbljeni za svojo zasebnost oziroma izražajo skrb pred vdorom pred vanjo, bolj bodo nezaupljivi in odkloni do že uveljavljenih sistemov nadzora in morebitnih implementacij novih (Budak et al., 2013; Sousa in Madensen, 2016) oziroma se bo povečal njihov občutek nadzorovanosti. Podobno je z ljudmi, ki izražajo dvome v prave namene državnih nadzorstvenih organov in sistemov za množični nadzor. Ljudje, ki imajo nizko stopnjo zaupanja v državne institucije ali agencije, menijo, da je sistem narejen in zlorabljen za vohunjenje, kar poveča občutek nadzorovanosti pri posamezniku (Mamonov in Koufaris, 2016; Nam, 2019). Podobno velja tudi za zlorabo osebnih podatkov. Ljudje, ki izražajo skrb pred zlorabo osebnih podatkov, so manj zaupljivi do sistemov množičnega nadzora in na splošno nadzora s strani države (Mamonov in Koufaris, 2016; Nam, 2019). Zaradi tega predlagamo naslednje hipoteze:

H1b: Zaznano spoštovanje države posameznikove zasebnosti je pozitivno povezano z odnosom do nadzora.

H1c: Skrb pred zlorabo nadzora s strani države je negativno povezana z odnosom do nadzora.

H1d: Skrb pred zlorabo osebnih podatkov je negativno povezana z odnosom do nadzora.

H1f: Učinkovitost sistema nadzora je pozitivno povezana z odnosom do nadzora.

Policija za uspešno delovanje potrebuje zaupanje javnosti oziroma mora biti in ostati v njihovih očeh legitimna. Bolj, ko ljudje zaupajo policiji, v njihove namene in postopke, bolj se zniža občutek nadzorovanosti (Crow et al., 2017; Heen et al., 2018; Rosenbaum et al., 2015). Bolj, ko javnost zaupa v aktualno zakonodajo glede varstva osebnih podatkov in v to, da so osebni podatki ustrezno varovani od države, manjši bo odnos do nadzora (Budak et al., 2013). Zaradi tega predlagamo naslednji hipotezi:

H1a: Legitimnost policije je pozitivno povezana z odnosom do nadzora.

H1e: Zaupanje v postopke za zagotavljanje zasebnosti je pozitivno povezano z odnosom do nadzora.

Podzor je sistem nadzora od spodaj navzgor ali pa horizontalno (Mann, 2015; Mann et al., 2003; Mann in Ferenbok, 2013). Nagnjenost k podzoru torej nakazuje na neko nezaupanje ali v policijo, kar lahko vidimo na primer s primeri snemanja s pametnimi telefoni. Če ljudje zaupajo v policijo in jo vidijo kot legitimno, bodo manj dovzetni za uporabo podzora. Enako lahko zapišemo tudi za zaupanje v učinkovitost celotnega sistema nadzora ali zakonodajo glede varstva osebnih podatkov ali kako je za zasebnost državljanov poskrbljeno s strani države (Budak et al., 2013; Heen et al., 2018; Mann et al., 2003). Če bodo ljudje videli uporabo nosljivih kamer ali kakšen drug sistem množičnega nadzora kot legitimen in učinkovit, bodo videli manj potrebe po podzoru teh sistemov (Heen et al., 2018; Sousa in Madensen, 2016). Na podlagi tega izpeljemo naslednje hipoteze:

H2a: Legitimnost policije je negativno povezana z odnosom do podzora.

H2c: Učinkovitost sistema nadzora je negativno povezana z odnosom do podzora.

H2e: Zaupanje v postopke za zagotavljanje zasebnosti je negativno povezano z odnosom do podzora.

Kot smo že omenili, se potreba po podzoru pojavi, ko je v javnosti ali pri posamezniku premalo zaupanja v učinkovitost, izvajanje in namen sistemov nadzora (Oulasvirta et al., 2014; Sousa in Madensen, 2016). Invazivnost sistemov nadzora in skrb pred njihovo morebitno zlorabo sta elementa, ki povečujeta občutek po potrebi podzora (Mann et al., 2003; Mann in Ferenbok, 2013). Glede na omenjeno predlagamo naslednje hipoteze:

H2b: Spoštovanje države posameznikove zasebnosti je negativno povezano z odnosom do podzora.

H2d: Skrb pred zlorabo nadzora s strani države je pozitivno povezana z odnosom do podzora.

H2f: Skrb pred zlorabo osebnih podatkov je pozitivno povezana z odnosom do podzora.

Ko javnost meni, da je neki sistem nadzora preveč invaziven, nepotreben ali neučinkovit ali pa je v javnosti premalo zaupanja v sisteme nadzora in kdor ga izvaja, takrat bo do novih sprememb ali načinov nadzora manj zaupljiva (Mamonov in Koufari, 2016; Oulasvirta et al., 2014). Torej, če ima javnost

zaupanje v sistem nadzora, bi se znalo to zaupanje prenesti tudi v zaupanje v nove tehnologije nadzora, kot so nosljive kamere. Na podlagi tega izpeljemo naslednjo hipotezo:

H3a: Odnos do nadzora je pozitivno povezan z odnosom do nosljivih kamer.

Bolj, ko javnost meni, da policija zlorablja svoja pooblastila, in bolj, ko javnost meni, da policija ne deluje v njihovo dobro, in manj, ko je zaupanja v sisteme nadzora, večja bo potreba po podzoru (Oulasvirta et al., 2014; Sousa in Madensen, 2016). Pritisk za uvedbo nosljivih kamer se je zlasti v ZDA povečal, ker je del javnost menil, da je potreba po video nadzoru policistov zaradi nekaj medijsko odmevnih primerov nujna (Lum et al., 2019; Mohler, 2017; Paulsen, 2016; Sousa et al., 2015). Torej so nosljive kamere tudi nekakšen način podzora državljanov nad organi pregona. Tako predlagamo naslednjo hipotezo:

H3b: Odnos do podzora je pozitivno povezan z odnosom do nosljivih kamer.

Kot so pokazale v tujini opravljene mnenjske raziskave, je javnost naklonjena nosljivim kameram (Crow et al., 2017; Demir, 2019; Katz et al., 2014; Sousa et al., 2015), zato sklepamo, da bo naša raziskava podala podobne rezultate. Na podlagi tega smo postavili naslednjo hipotezo:

H3c: Predvidene koristi nosljivih kamer so pozitivno povezane z odnosom do nosljivih kamer.

Predstavljene hipoteze bodo skozi predlagano metodo prikazale uvajanje novih nadzornih tehnologij v policijske postopke skozi predlagano vlogo nadzora »od spodaj navzgor«.

5 METODA

Da bi testirali raziskovalni model, smo opravili primarno statistično analizo. Postopek oblikovanja vprašalnika in izvedbe raziskave opisujemo v nadaljevanju. Statistične analize so bile opravljene s programsko opremo IBM SPSS verzija 26.

5.1 Razvoj vprašalnika

Vprašalnik je bil zasnovan tako, da meri deset konstruktov: legitimnost policije (*LegPol*), spoštovanje države posameznikove zasebnosti (*SpostZaseb*), učinkovitost sistemov nadzora (*UcSisNdz*), skrb pred zlorabo osebnih podatkov (*ZosebPod*), zaupanje v postopke zagotavljanja zasebnosti (*ZagVaR*), skrb pred zlorabo nadzora s strani države (*ZloDrzv*), koristi nosljivih kamer za javnost (*BwcKor*), klasični odnosi do nosljivih kamer (*OdnBwc*), odnos do nadzorovanosti (*OdnNadzor*) in odnos do podzora (*OdnPodzor*). Vse omenjene konstrukte smo povzeli in prilagodili iz že opravljenih znanstvenih raziskav. Vprašalnik smo oblikovali tako, da smo najprej poiskali že obstoječe preverjene vprašalnike (praviloma v angleškem jeziku) in jih prilagodili na našo tematiko v angleškem jeziku. Konstrukti *SpostZaseb*, *UcSisNdz* in *ZagVar* so bili prilagojeni po Budak et al. (2013). Konstrukti *LegPol* je bil prilagojen po Heen et al. (2018). Konstrukti

ZloDrzv je bil prilagojen po Mamonov in Koufaris (2016). Konstrukt *BwcKor* je bil prilagojen po Sousa et al. (2015). Trije konstrukti: *OdnNadzor*, *OdnPodzor* in *OdnBwc* so bili prilagojeni po Zhang et al. (2020). Indikatorje konstrukta *ZosebPod* smo razvili sami. Omeniti je treba tudi, da smo se zaradi pomanjkanja empiričnih raziskav podzora odločili uporabiti enake dejavnike kot pri merjenju odnosa do nadzora, saj je tudi podzor oblika nadzora.

Ko so bili indikatorji prilagojeni, smo jih poslali trem neodvisnim prevajalcem in prevode združili v končni prevod v slovenščino. Nato smo indikatorje vnesli v spletno anketo na spletni portal *1ka*. Ko je bil vprašalnik pripravljen, smo ga posredovali trem neodvisnim recenzentom, ki so ga pregledali z namenom, da bi o indikatorjih pridobili neodvisne zunanje povratne informacije.

Konstrukti *OdnNadzor*, *OdnPodzor* in *OdnBwc* so bili oblikovani v petstopenjski semantični diferencial, ki je meril odnose: *škodljivo/koristen*, *nezaželen/zaželen*, *slab/dober*, *nespameten/razumen* in *neugoden/ugoden*. Ostali konstrukti so bili merjeni s 5-stopenjsko Likertovo lestvico od 1 (*Močno se ne strinjam*) do 5 (*Močno se strinjam*). Zadnjih šest vprašanj so bile demografske spremenljivke, in sicer spol, starost, izobrazba, status, tip naselja in prva številka poštne številke kraja, kjer anketiranec preživi največ časa. Raziskavo smo izvedli na družbenem omrežju Facebook. Raziskava je bila izvedena preko spletne ankete, in sicer med člani različnih interesnih skupin Facebook.

5.2 Zbiranje podatkov in opis vzorca

Vprašalnik je bil izveden v avgustu 2020. Skupno smo prejeli 249 popolno izpolnjenih vprašalnikov. Ob seštevku članov vseh skupin ugotovimo, da je bil odziv na vprašalnik 1,6 %. Odziv tistih, ki so začeli z izpolnjevanjem vprašalnika, je znašal 43 % vseh, ki so kliknili na nagovor. Največ anketirancev (44,8 %) spada v starostno kategorijo med 18 in 30 let. Na naš vprašalnik se je odzvalo več žensk kot moških. Ženske predstavljajo 60,1 % izpolnjenih vprašalnikov. Največ anketirancev je doseglo V. stopnjo izobrazbe (35,1 %). Več kot polovica (57,7 %) anketirancev je zaposlenih ali samozaposlenih. 41,1 % anketirancev je za tip naselja, v katerem bivajo, izbrala večje mesto. Ostale demografske značilnosti anketirancev so predstavljene v tabeli 1.

Tabela 1:
Demografske
značilnosti
anketirancev

Značilnosti	N	Odstotek
SPOL		
Moški	99	39,9
Ženski	149	60,1
STAROST		
18–30	111	44,8
31–45	67	27
46–61	60	24,2
61+	10	4

IZOBRAZBA		
do IV. stopnje (poklicna)	12	4,8
V. stopnja (srednja)	87	35,1
VI. stopnja (1. bolonjska stopnja)	50	20,2
VII. stopnja (2. bolonjska stopnja)	80	32,3
VIII. stopnja (3. bolonjska stopnja)	19	7,7
STATUS		
Dijak, študent	86	34,7
Zaposlen, samozaposlen	143	57,7
Nezaposlen	11	4,4
Upokojen	8	3,2
NASELJE		
Hiša na samem ali vas	60	24,2
Strnjeno naselje (kraj)	56	22,6
Manjše mesto	28	11,3
Večje mesto	104	41,9

5.3 Testiranje vprašalnika

S pomočjo izračunov asimetrije in sploščenosti smo sklepali na normalnost porazdelitev podatkov. Vrednosti asimetrije so znašale med $-1,59$ in $0,26$. Vrednosti sploščenosti pa med $-1,12$ in $2,68$. S tem ugotavljamo, da so podatki porazdeljeni približno normalno. Zanesljivost smo merili s koeficientom Cronbach alfa za vsak konstrukt posebej, kot je prikazano v tabeli 2.

Konstrukti	Število indikatorjev	Cronbach alfa
Legitimnost policije (<i>LegPol</i>)	3	0,743
Spoštovanje države posameznikove zasebnosti (<i>SpostZaseb</i>)	2	0,736
Učinkovitost sistema nadzora (<i>UcSisNdz</i>)	3	0,866
Skrb pred zlorabo osebnih podatkov (<i>ZosebPod</i>)	3	0,921
Zaupanje v postopke zagotavljanja varnosti (<i>ZagVaR</i>)	3	0,863
Skrb pred zlorabo nadzora s strani države (<i>ZloDrzv</i>)	3	0,907
Predvidene koristi nosljivih kamer (<i>BwcKor</i>)	3	0,875
Odnos do nosljivih kamer (<i>OdnBwc</i>)	5	0,917

Tabela 2:
Izračun Cronbach alfa za posamezen konstrukt

Odnos do nadzora (<i>OdnNadzor</i>)	5	0,915
Odnos do podzora (<i>OdnPodzor</i>)	5	0,952

Kot je razvidno iz tabele 2, sta samo konstrukta legitimnost policije in spoštovanje države posameznikove zasebnosti, srednje zanesljiva. Pri konstruktu spoštovanje države posameznikove zasebnosti smo morali odstraniti tretji indikator *SpostZaseb3*, da smo dobili ustrezno zanesljivost. Vsi ostali konstrukti izkazujejo visoko zanesljivost.

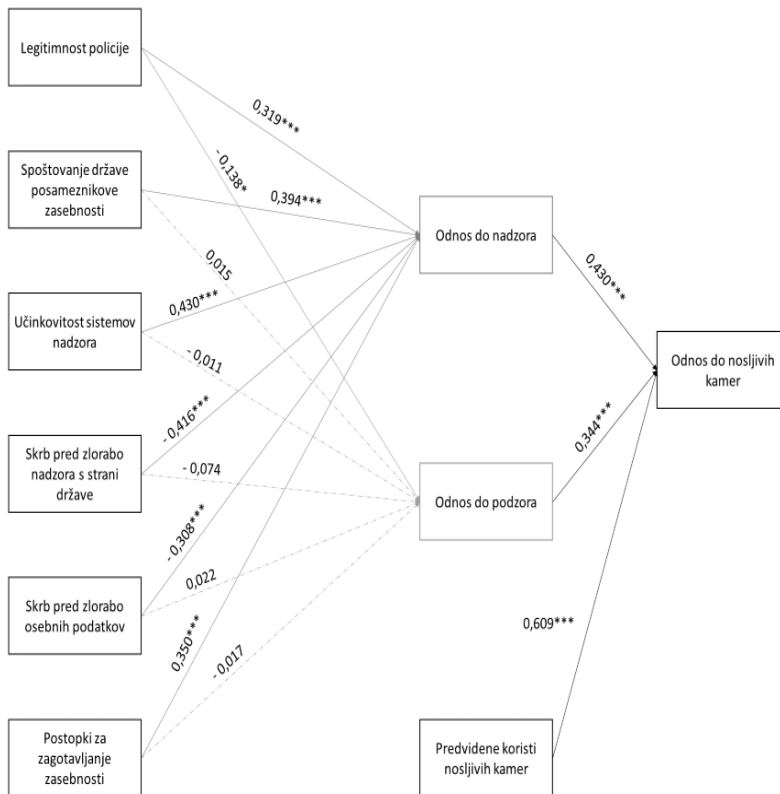
6 REZULTATI

V tabeli 3 predstavljamo rezultate opisne statistike po posameznih konstruktih (aritmetična sredina (*M*), standardni odklon (*SO*), mediana (*Me*), modus (*Mo*) in vrednost *t*). Rezultati nakazujejo, da so ljudje v primeru odnosa do podzora izrazili podporo le-temu. Odnos ljudi do nosljivih kamer je pozitiven in v njih prepoznavajo koristi. Rezultati opisne statistike nakazujejo tudi, da ljudi bolj kot ne skrbi zloraba nadzora s strani države. Anketiranci so tudi neopredeljeni glede zaupanja v postopke za zagotavljanje varnosti, kar nakazuje dejstvo, da so največkrat odgovorili z vrednostjo 3 (nevtralno). Podobno je tudi pri konstruktih *ZosebPod*, *UcSisNdz* in *SpostZaseb*. Anketiranci so izrazili zaupanje v policijo oziroma so prepoznali njeno legitimnost. Uporabili smo tudi *t*-test za en vzorec s testno vrednostjo 3.

Tabela 3: Rezultati opisne statistike in t-testa za en vzorec (*** p < 0,001, ** p < 0,01, * p < 0,05)		M	SO	Me	Mo	t
	Odnos do podzora (<i>OdnPodz</i>)	3,46	1,08	3,60	4	6,742***
	Odnos do nadzora (<i>OdnNadz</i>)	3,21	0,99	3,20	3	3,362**
	Klasični odnos do nosljivih kamer (<i>OdnBwc</i>)	3,72	1,03	3,80	5	11,051***
	Predvidene koristi nosljivih kamer (<i>BwcKor</i>)	3,77	0,85	4,00	4	14,288***
	Skrb pred zlorabo nadzora s strani države (<i>ZloDrzv</i>)	3,29	1,05	3,33	4	4,403***
	Zaupanje v postopke zagotavljanja varnosti (<i>ZagVar</i>)	2,98	0,88	3,00	3	-0,347
	Skrb pred zlorabo osebnih podatkov (<i>ZosebPod</i>)	3,06	1,09	3,00	2	0,86
	Učinkovitost sistema nadzora (<i>UcSisNdz</i>)	3,01	1,00	3,00	2	0,17
	Spoštovanje države posameznikove zasebnosti (<i>SpostZaseb</i>)	2,93	0,94	3,00	4	-1,219
	Legitimnost policije (<i>LegPol</i>)	3,43	0,80	3,67	4	8,532***

6.1 Rezultati testiranja raziskovalnega modela

Hipoteze so bile testirane z uporabo Pearsonovega koeficienta korelacije, s katerim smo preverili obstoj in statistično značilnost linearne povezanosti med dvema konstruktoma. Pridobljene Pearsonove koeficiente predstavljamo na sliki 2. Vrednosti linearne povezave med spremenljivkama so zapisane na črtah.



Slika 2:
Pearsonovi
koeficienti
korelacije s
statističnimi
značilnostmi
(*** $p < 0,001$,
** $p < 0,01$,
* $p < 0,05$);
v ostalih
primerih med
konstruktoma
ni statistično
značilne
povezave
(označeno s
prekinjeno
črto)

V prvem delu modela ugotavljamo, kakšna je povezava med različnimi dejavniki z odnosom do nadzora in odnosom do podzora. Torej, ali so isti dejavniki povezani tako s podzorom kot nadzorom. V drugem delu modela smo preučevali povezavo med odnosom do nadzora in odnosom do podzora v povezavi z odnosom do nosljivih kamer. Poleg tega smo merili tudi predvidene koristi nosljivih kamer v odnosu do nosljivih kamer. V tabeli 4 prikazujemo povzetek testiranja vseh hipotez.

Tabela 4:
Rezultati
testiranja
hipotez

	Hipoteza	Smer	Rezultat
H1a	Legitimnost policije je pozitivno povezana z odnosom do nadzora.	Pozitivna	Potrjena ($p < 0,001$)
H2a	Legitimnost policije je negativno povezana z odnosom do podzora.	Negativna	Potrjena ($p < 0,05$)
H1b	Zaznano spoštovanje države posameznikove zasebnosti je pozitivno povezano z odnosom do nadzora.	Pozitivna	Potrjena ($p < 0,001$)
H2b	Spoštovanje države posameznikove zasebnosti je negativno povezano z odnosom do podzora.	-	Niti potrjena niti zavrnjena ($p > 0,05$)
H1c	Skrb pred zlorabo nadzora s strani države je negativno povezana z odnosom do nadzora.	Negativna	Potrjena ($p < 0,001$)
H2c	Učinkovitost sistema nadzora je negativno povezana z odnosom do podzora.	-	Niti potrjena niti zavrnjena ($p > 0,05$)
H1d	Skrb pred zlorabo osebnih podatkov je negativno povezana z odnosom do nadzora.	Negativna	Potrjena ($p < 0,001$)
H2d	Skrb pred zlorabo nadzora s strani države je pozitivno povezana z odnosom do podzora.	-	Niti potrjena niti zavrnjena ($p > 0,05$)
H1e	Zaupanje v postopke za zagotavljanje zasebnosti je pozitivno povezano z odnosom do nadzora.	Pozitivna	Potrjena ($p < 0,001$)
H2e	Zaupanje v postopke za zagotavljanje zasebnosti je negativno povezano z odnosom do podzora.	-	Niti potrjena niti zavrnjena ($p > 0,05$)
H1f	Učinkovitost sistema nadzora je pozitivno povezana z odnosom do nadzora.	Pozitivna	Potrjena ($p < 0,001$)
H2f	Skrb pred zlorabo osebnih podatkov je pozitivno povezana z odnosom do podzora.	-	Niti potrjena niti zavrnjena ($p > 0,05$)
H3a	Odnos do nadzora je pozitivno povezan z odnosom do nosljivih kamer.	Pozitivna	Potrjena ($p < 0,001$)
H3b	Odnos do podzora je pozitivno povezan z odnosom do nosljivih kamer.	Pozitivna	Potrjena ($p < 0,001$)
H3c	Predvidene koristi nosljivih kamer so pozitivno povezane z odnosom do nosljivih kamer.	Pozitivna	Potrjena ($p < 0,001$)

7 RAZPRAVA

Pretekle raziskave, ki so merile odnos do nosljivih kamer, so ugotovile veliko naklonjenost javnosti do njihove uvedbe (Crow et al., 2017; Demir, 2019; Sousa et al., 2015) in nizko raven skrbi glede negativnih posledic nosljivih kamer, na primer dodaten vdor v zasebnost (Crow et al., 2017; Sousa et al., 2018). Ugotovitve naše raziskave se skladajo z ugotovitvami preteklih raziskav. Tudi v naši raziskavi so anketiranci izrazili veliko naklonjenost kameram in njihovi uvedbi. To je posebej vredno pozornosti, ker nosljive kamere v Sloveniji še niso v splošni, razširjeni uporabi. Tako imajo ljudje le malo dejanskega stika z njimi in njihove primernosti niso mogli ocenjevati na podlagi lastnih izkušenj. Drugače je denimo v ZDA, kjer so vpeljane v redno policijsko delo (Mohler, 2017). To lahko pomeni, da so nosljive kamere globalno prepoznane kot pozitivni prispevek in ne kot javnosti nadležna oblika nadzora.

V raziskavi so se osredotočali na to, kako so različni dejavniki, kot so legitimnost policije, učinkovitost sistemov nadzora, skrb pred zlorabo osebnih podatkov, skrb pred zlorabo nadzora s strani države, spoštovanje države posameznikove zasebnosti in zaupanje v postopke za zagotavljanje zasebnosti povezani z odnosom do podzora in odnosom do nadzora. Če smo na podlagi preteklih opravljenih raziskav lahko pravilno domnevali, kako bodo povezani izbrani dejavniki z odnosom do nadzora, nam to ni uspelo za dejavnike v povezavi s podzorom, saj med njimi v večini ni statistično značilne povezanosti. To pomeni, da dejavniki, ki so povezani z odnosom do nadzora niso povezani tudi z odnosom do podzora in tako niso povsem primerni za napovedovanje odnosa do podzora.

Glavni namen naše raziskave je bilo ugotoviti, kako sta odnosa do podzora in nadzora povezana z odnosom do nosljivih kamer. Domnevali smo, da bo med obema dejavnikoma in odnosom do nosljivih kamer pozitivna povezava, torej boljši odnos do nadzora oziroma podzora se izraža v boljšem odnosu do nosljivih kamer. Ugotovili smo, da boljši odnos do nadzora pomeni tudi boljši odnos do nosljivih kamer. To bi lahko pripisali dejstvu, da so nosljive kamere le nova oblika nadzora in prebivalci, ki nimajo zadržkov pri ostalih sistemih nadzora (na primer policija ali CCTV), ne bodo imeli zadržkov tudi pri implementaciji nosljivih kamer. Drugi razlog lahko iščemo v tem, da bodo ljudje, ki izražajo zaupanje v policijo in ji priznavajo legitimnost, bolj odprti do uveljavitev novih tehnologij v policijsko delo, saj jih ne vidijo kot v škodo sebi, temveč kot nov način zagotavljanja varnosti.

Poleg tega smo ugotovili tudi, da sta pozitivno povezana tudi odnos do podzora in odnos do nosljivih kamer. Čeprav o podzoru manjka empiričnih raziskav, lahko sklepamo, da temu botruje dejstvo, da nosljive kamere niso le oblika nadzora policije državljanov, temveč tudi oblika nadzora dela policije (Mohler, 2017; Paulsen, 2016; Smykla et al., 2016). Ker vemo, da gre pri podzoru za obratni nadzor, lahko sklepamo, da so takšne tehnologije, kot so nosljive kamere, dobrodošle za ljudi, ki izražajo potrebo po podzoru. To lahko pripišemo tudi predvidevanju, da so nosljive kamere zaznane kot tehnologija, ki preprečuje morebitno zlorabo avtoritete s strani policije in zagotavlja bolj pristno razlago dogodkov (Sousa et al., 2015).

Prav tako smo ugotovili pozitivno povezanost med predvidenimi koristni nosljivih kamer (transparentnost postopka, boljši odnosi policije do državljanov

in večje zaupanje državljanov v policijo) in odnosom do nosljivih kamer. Gre za pogosto potrjeno hipotezo, saj tudi pretekle raziskave kažejo na to, da ljudje v uporabi nosljivih kamer vidijo korist (Crow et al., 2017; Sousa et al., 2015). Slovenska javnost bi torej verjetno bila naklonjena splošni uveljavitvi nosljivih kamer, čeprav še ni bilo, za razliko od ZDA (Paulsen, 2016), resnejšega medijskega ali političnega pritiska za njihovo uveljavitev.

7.1 Implikacije raziskave

Raziskava ponuja naslednje implikacije. Prvič, po našem vedenju gre za prvo kvantitativno raziskavo o podzoru v Sloveniji oziroma merjenju odnosa javnosti do le-tega. Drugič, gre za eno izmed prvih raziskav, ki je merila podzor v odnosu do nosljivih kamer, torej kako odnos javnosti do podzora vpliv na odnos javnosti do nosljivih kamer. In tretjič, gre za prvo raziskavo, ki je preverila dejavnike, ki so povezani z odnosom do podzora, pri čemer smo uporabili dejavnike, povezane z nadzorom, in ugotovili, da le-ti niso primerni za merjenje odnosa do podzora.

Raziskava je lahko v podporo raziskavam pri nadaljnjem merjenju odnosa do podzora, saj smo izmerili, kakšno je trenutno stanje odnosa do podzora v Sloveniji, ki prej še ni bil izmerjen. Prihodnjim raziskavam lahko pripomore tudi ugotovitev, da se morajo pri ugotavljanju povezav dejavnikov z odnosom do podzora uporabiti različni dejavniki od tistih, ki so povezani z nadzorom. Ugotovili smo tudi pozitiven odnos javnosti do nosljivih kamer, kar je lahko v pomoč policiji ob morebitni uvedbi nosljivih kamer v splošno uporabo. Naša raziskava ugotavlja tudi, kakšen je trenutni odnos v Sloveniji do nadzora oziroma do nadzornih sistemov, kar pomeni, da bi lahko služila kot primerjava z drugimi raziskavami v Sloveniji, ki so že merile odnos do nadzora.

7.2 Omejitve in nadaljnje delo

Kot vsaka druga ima tudi naša raziskava nekatere omejitve. Prvič, pomanjkanje empiričnih raziskav za merjenje podzora in splošno pomanjkanje literature o podzoru je botrovalo, da smo pri oblikovanju vprašalnika uporabili dejavnike, ki vplivajo na odnos do nadzora. Drugič, vzorec ni enostaven naključen, saj smo anketo delili na družbenem omrežju *Facebook*. Tretjič, nizka odzivnost na vprašalnik. Kljub omenjenim omejitvam so ugotovitve pričujoče raziskave pomembne za razumevanje podzora in njegovo umeščanje v nadaljnje raziskovalno delo. Nadaljnje raziskave bi se morale osredotočiti predvsem na raziskovanje dejavnikov, ki napovedujejo podzor. Naslavljanje ugotovitev, da s podzorom niso povezani enaki dejavniki kot z nadzorom, bi bilo smiselno z longitudinalnimi študijami ter mednarodnimi študijami. Nadalje bi bilo smiselno preveriti, ali je v Sloveniji pozitiven odnos do nosljivih kamer obojestranski, torej tako policistov kot tudi državljanov.

UPORABLJENI VIRI

- Ariel, B., Farrar, W. A. in Sutherland, A. (2015). The effect of police body-worn cameras on use of force and citizens' complaints against the police: A randomized controlled trial. *Journal of Quantitative Criminology*, 31(3), 509–535. <https://doi.org/10.1007/s10940-014-9236-3>
- Andreeva, N. (10. 6. 2020). 'Live PD' canceled by A&E Amid ongoing protests against police brutality. *DEADLINE*. <https://deadline.com/2020/06/live-pd-canceled-ae-protests-against-police-brutality-george-floyd-1202956175/>
- Budak, J., Anić, I. D. in Rajh, E. (2013). Public attitudes towards privacy and surveillance in Croatia. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 26(1–2), 100–118. <https://doi.org/10.1080/13511610.2013.723404>
- Crow, M. S., Snyder, J. A., Crichlow, V. J. in Smykla, J. O. (2017). Community perceptions of police body-worn cameras: The impact of views on fairness, fear, performance, and privacy. *Criminal Justice and Behavior*, 44(4), 589–610. <https://doi.org/10.1177/0093854816688037>
- Demir, M. (2019). Citizens' perceptions of body-worn cameras (BWCs): Findings from a quasi-randomized controlled trial. *Journal of Criminal Justice*, 60, 130–139. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.09.009>
- Fernback, J. (2013). Sousveillance: Communities of resistance to the surveillance environment. *Telematics and Informatics*, 30(1), 11–21. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2012.03.003>
- Heen, M. S. J., Lieberman, J. D. in Miethe, T. D. (2018). The thin blue line meets the big blue sky: Perceptions of police legitimacy and public attitudes towards aerial drones. *Criminal Justice Studies*, 31(1), 18–37. <https://doi.org/10.1080/1478601X.2017.1404463>
- Hermida, A. in Hernández-Santaolalla, V. (2018). Twitter and video activism as tools for counter-surveillance: The case of social protests in Spain. *Information Communication and Society*, 21(3), 416–433. <https://doi.org/10.1080/13691118X.2017.1284880>
- Hermida, A. in Hernández-Santaolalla, V. (2020). Horizontal surveillance, mobile communication and social networking sites. The lack of privacy in young people's daily lives. *Communication and Society*, 33(1), 139–152. <https://doi.org/10.15581/003.33.1.139-152>
- Jennings, W. G., Fridell, L. A. in Lynch, M. D. (2014). Cops and cameras: Officer perceptions of the use of body-worn cameras in law enforcement. *Journal of Criminal Justice*, 42(6), 549–556. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2014.09.008>
- Katz, C. M., Choate, D. E., Ready, J. R., Nuño, L., Kurtenbach, C. M., Kevin, S., Katz, C. M. in Nuño, L. (2014). Evaluating the impact of officer worn body cameras in the Phoenix Police Department. *Center for Violence Prevention & Community Safety, Arizona State University*, 1–43. https://publicservice.asu.edu/sites/default/files/ppd_spi_feb_20_2015_final.pdf
- Lum, C., Stoltz, M., Koper, C. S. in Scherer, J. A. (2019). Research on body-worn cameras: What we know, what we need to know. *Criminology and Public Policy*, 18(1), 93–118. <https://doi.org/10.1111/1745-9133.12412>
- Mamonov, S. in Koufaris, M. (2016). The impact of exposure to news about electronic government surveillance on concerns about government intrusion,

- privacy self-efficacy, and privacy protective behavior. *Journal of Information Privacy and Security*, 12(2), 56–67. <https://doi.org/10.1080/15536548.2016.1163026>
- Mann, S. (2005). Sousveillance and cyborglogs: A 30-year empirical voyage through ethical, legal, and policy issues. *Presence: Teleoperators and Virtual Environments*, 14(6), 625–646. <https://doi.org/10.1162/105474605775196571>
- Mann, S. (2015). *Equivallance: The equilibrium between Sur-veillance and Sous-veillance*. Nagovor na konferenci Association of Computing Machinery (ACM). https://www.researchgate.net/profile/Steve_Mann9/publication/267403223_Equivallance_The_equilibrium_between_Sur-veillance_and_Sous-veillance/links/54da466a0cf233119bc26641/Equivallance-The-equilibrium-between-Sur-veillance-and-Sous-veillance.pdf
- Mann, S. in Ferenbok, J. (2013). New media and the power politics of sousveillance in a surveillance-dominated world. *Surveillance and Society*, 11(1–2), 18–34. <https://doi.org/10.24908/ss.v11i1/2.4456>
- Mann, S., Nolan, J. in Wellman, B. (2003). Sousveillance: Inventing and using wearable computing devices for data collection in surveillance environments. *Surveillance and Society*, 1(3), 331–355. <https://doi.org/10.24908/ss.v1i3.3344>
- Mohler, M. E. (2017). *Policing in an era of sousveillance: The influence of video footage on perceptions of legitimacy* (Magistrsko delo). Portland State University. https://pdxscholar.library.pdx.edu/open_access_etds/3678
- Nam, T. (2019). What determines the acceptance of government surveillance? Examining the influence of information privacy correlates. *Social Science Journal*, 56(4), 530–544. <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2018.10.001>
- Oulasvirta, A., Suomalainen, T., Hamari, J., Lampinen, A. in Karvonen, K. (2014). Transparency of intentions decreases privacy concerns in ubiquitous surveillance. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(10), 633–638. <https://doi.org/10.1089/cyber.2013.0585>
- Paulsen, D. (2016). Public opinion about police use of body-worn cameras (Magistrsko delo). University of North Dakota. *UND Scholarly Commons Thesis and Dissertations*. <https://commons.und.edu/theses/2061>
- Reilly, P. (2015). Every little helps? YouTube, sousveillance and the ‘anti-Tesco’ riot in Stokes Croft. *New Media and Society*, 17(5), 755–771. <https://doi.org/10.1177/1461444813512195>
- Rosenbaum, D. P., Lawrence, D. S., Hartnett, S. M., McDevitt, J. in Posick, C. (2015). Measuring procedural justice and legitimacy at the local level: The police–community interaction survey. *Journal of Experimental Criminology*, 11(3), 335–366. <https://doi.org/10.1007/s11292-015-9228-9>
- Sandhu, A. (2016). Camera-friendly policing: How the police respond to cameras and photographers. *Surveillance and Society*, 14(1), 78–89. <https://doi.org/10.24908/ss.v14i1.5697>
- Smykla, J. O., Crow, M. S., Crichlow, V. J. in Snyder, J. A. (2016). Police body-worn cameras: Perceptions of Law enforcement leadership. *American Journal of Criminal Justice*, 41(3), 424–443. <https://doi.org/10.1007/s12103-015-9316-4>
- Sousa, W. H. in Madensen, T. D. (2016). Citizen acceptance of police interventions: An example of CCTV surveillance in Las Vegas, Nevada. *Criminal Justice*

- Studies*, 29(1), 40–56. <https://doi.org/10.1080/1478601X.2015.1088230>
- Sousa, W. H., Miethe, T. D. in Sakiyama, M. (2015). Body worn cameras on police: Results from a national survey of public attitudes. *University of Nevada, Las Vegas: Center for Crime and Justice Policy*, July, 1–7. https://www.unlv.edu/sites/default/files/page_files/27/BodyWornCameras.pdf
- Sousa, W. H., Miethe, T. D. in Sakiyama, M. (2018). Inconsistencies in public opinion of body-worn cameras on police: Transparency, trust, and improved police-citizen relationships. *Policing (Oxford)*, 12(1), 100–108. <https://doi.org/10.1093/policing/pax015>
- Suhaimi, N. S., Mahmood, A., Yahya, N. A., Zain, F. M. in Hashim, H. N. M. (2018). The efficacy of online shaming as a modality for social control: A survey amongst UiTM law students. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(12). <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBS/v8-i12/5083>
- Wu, Y.-L., Tao, Y.-H. in Chang, C.-J. (2017). A comparative review on privacy concerns and safety demands of closed-circuit television among Taiwan, Japan, and the United Kingdom. *Journal of Information and Optimization Sciences*, 38(1), 173–196. <https://doi.org/10.1080/02522667.2016.1220076>
- Zhang, Y., Yang, H., Cheng, P. in Luqman, A. (2020). Predicting consumers' intention to consume poultry during an H7N9 emergency: an extension of the theory of planned behavior model. *Human and Ecological Risk Assessment*, 26(1), 190–211. <https://doi.org/10.1080/10807039.2018.1503931>
- Zohair, L. M. A. (2018). Public views: How to make CCTV Surveillance systems satisfy security and privacy concerns? *International Journal of Information Technology and Language Studies*, 2(2), 12–27.

O avtorjih:

Primož Novak, podiplomski študent na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: primoznovak19@gmail.com

Dr. Igor Bernik, profesor, prodekan za kakovost in razvoj ter vodja Katedre za informacijsko varnost na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: igor.bernik@fvv.uni-mb.si

Anže Mihelič, doktorski kandidat na Fakulteti za računalništvo in informatiko ter na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, asistent na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru in raziskovalec na Fakulteti za matematiko in računalništvo na FernUniversität v Nemčiji. E-pošta: anze.mihelic@um.si